

dipam

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

ANALİZ

Murat Özay TAŞKIN

AFRİKA BİRLİĞİ'NİN AFRİKA'DAKİ MİSYONLARI VE ROLÜ

Temmuz 2024 Sayı: 49

AFRİKA BİRLİĞİ'NİN AFRİKA'DAKİ MİSYONLARI VE ROLÜ

İnsan toplulukları, yeryüzünde var oldukları günden bu yana, kendi aralarında iş birliği yapma eğilimi göstermiştir. Bu iş birliği, genellikle ortak çıkarları koruma, güvenlik sağlama, kaynakları paylaşma veya kültürel etkileşimi artırma gibi amaçlar doğrultusunda gerçekleşmiştir. Tarih boyunca, farklı medeniyetler ve uygarlıklar, çeşitli örgütlenmeler oluşturmuşlardır. Bu örgütlenmeler, kabileler arası ittifaklardan, antik dönem imparatorluklarına, Orta Çağ feodal yapılarından modern ulus-devletlere ve uluslararası kuruluşlara kadar çeşitlilik göstermiştir. Ancak, temelde, insanların birlikte hareket etme ve ortak amaçlara ulaşma çabası, bu farklı örgütlenmelerin arkasındaki itici güç olmuştur. Bu çabalar, insanlığın daha büyük bir bütün olarak bir araya gelme ve ortak geleceği inşa etme yolunda bir ilerleme işareti olarak görülebilir. Bu bağlamda, Afrika Birliği (AfB), kıtanın zengin kültürel mirasına ve potansiyeline dayanarak, Afrika'nın bütünleşmesi, gelişimi ve refahı için önemli bir itici güç olarak ortaya çıkmıştır. 21. yüzyılın başlarında kurulan bu örgüt, Afrika'nın karşı karşıya kaldığı bir dizi zorluğa karşı ortak bir platform sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda kendisine birçok rol ve misyon yükleyen Afrika Birliği'nin temeldeki ana görevi kıtadaki barış ve güvenliği korumak, demokratik yönetimi teşvik etmek, ekonomik kalkınmayı sağlamak, insan haklarını korumak ve sosyal refahı artırmaktır. Bu kapsamlı hedefler doğrultusunda, AfB'nin rolü oldukça çeşitlidir. Bu bağlamda, arabuluculuk ve barışı koruma çabalarıyla, çatışma bölgelerindeki tansiyonu azaltmaya çalışırken, demokratik seçimleri denetleyerek ve siyasi krizlerde arabuluculuk yaparak siyasi istikrarı sağlamaya çalışır. Benzer şekilde, ekonomik entegrasyon projeleri ve ticaret anlaşmaları aracılığıyla, kıtadaki ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı teşvik eder. Ayrıca, insan haklarını korumak, sağlık hizmetlerine erişimi artırmak, eğitimi iyileştirmek ve çevresel sürdürülebilirliği desteklemek gibi sosyal ve çevresel konularda da aktif bir rol oynamaktadır. Bu şekilde, Afrika Birliği, kıtanın kendi içinde ve uluslararası alanda daha güçlü ve etkili bir konuma gelmesine yardımcı olmaktadır. Bu noktada, bu çalışma AfB'nin Afrika coğrafyasında benimsediği misyonları ve oynadığı rollerin genel bir analizini sunacak ve çeşitli örnekler üzerinden kıtadaki faaliyetlerini inceleyecektir. Bu bağlamda, AfB'nin Afrika kıtasındaki etkinliğini ve pozisyonunu detaylı bir şekilde incelemeyi önce Birliğin kuruluş amacını ve böyle bir örgütün kurulmasına neden olan dinamikleri incelemek önemli olacaktır.

Afrika Birliği'nin Tarihi ve Kuruluşundaki Dinamikler

Afrika Birliği'ne uzanan süreçte Afrika kıtasında geçmiş dönemlerde yaşanan gelişmelerin kilit bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Özellikle İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan negatif etkilerin Afrika'daki yansımaları, kıta için bir bütünleşme arayışı doğurmuştur. Bu noktada, Afrika'daki birleşme arayışı, kıtadaki tarihsel, kültürel ve coğrafi bağlantıların yanı sıra ortak

sorunlarla başa çıkma ihtiyacından doğmuştur. Kıta, geçmişin mirası olan yapay sınırlar, etnik çeşitlilik, ekonomik eşitsizlikler, siyasi istikrarsızlık ve çatışma gibi bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek ve kıtayı daha güçlü hale getirmek için, Afrika'daki liderler ve toplumlar bir araya gelerek birlikte hareket etme ve bölgesel bütünleşme yollarını aramışlardır. Bu noktada özellikle, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte dünya, radikal bir değişim ve uluslararası ilişkilerde yeni bir

döneme girmiştir. Bu dönem, sömürgecilik ve emperyalizmin gerilemesine işaret ederken, uluslararası ilişkilerde egemenlik ve halkların kendi kaderini tayin hakkı gibi temel ilkelerin önemini vurgulamıştır. (Dalar, 2013: 46). Savaş sonrası uluslararası düzenin kurulması sürecinde, Birleşmiş Milletler (BM) gibi kurumlar, uluslararası barış ve güvenliği koruma, insan haklarını ve hukuku güvence altına alma ve uluslararası iş birliğini teşvik etme gibi amaçlar doğrultusunda hareket etmiştir. Bu yeni düzen, devletlerin egemenliklerini korumalarını ve kendi iç işlerinde bağımsız karar alma yetkilerini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu durum aslında önce Afrika Birliği Örgütü daha sonra ise Afrika Birliği'ne uzanan süreçte, bütünleşme fitilini ateşleyen önemli bir dinamik olarak görülmektedir.

Bu noktada, Afrika Birliği Örgütü aşaması incelendiğinde, 1957'de Gana'nın bağımsızlığıyla başlayarak, giderek artan sayıda Sahra-altı Afrika ülkesinin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, Afrikalı liderler ve düşünürler tüm kıta ülkelerini bir araya getirecek uluslararası bir kuruluşun kurulmasını önemli bir hedef olarak görmüşlerdir (Badejo, 2008: 12). Bu hedef kıtadaki ulusal sınırların ötesinde bir birlik ve dayanışma çağrısı olarak algılanmıştır. Bu bağlamda, Afrika Birliği Örgütü'nün kuruluşuna yönelik çalışmaların sonucunda, "Afrika Birliği Örgütü Kurucu Anlaşması", 25 Mayıs 1963 tarihinde Addis Ababa'da imzalanmak üzere hazırlanmış ve söz konusu anlaşma, o dönemde bağımsız olan 32 Afrika ülkesinden 30'u tarafından imzalanmıştır (İpek, 2012: 112). Bu belge, kıtanın bütünleşme ve dayanışma amacını vurgularken, Afrika'nın kendi kaderini tayin etme hakkını savunması ve kıtanın birliği için temel bir çerçeve oluşturması açısından önemli görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Afrika Birliği Örgütü'nün

Afrika'nın yeni bağımsızlığını kazanan ülkelerinin öncelikli hedeflerinin gerçekleştirilmesinde belirgin bir etki sağladığı görülmüştür. Örgüt, kıtanın birliğini ve dayanışmasını sağlamak ve sömürgeciliğin etkilerinden kurtulmak amacıyla çeşitli alanlarda iş birliği ve koordinasyon sağlamış, ekonomik, siyasi ve sosyal alandaki zorluklarla başa çıkmak için ortak çözümler aramıştır. Ancak her ne kadar hedefinin ekseninde sömürgeciliğin son verilmesine karşı mücadele etse ve belirli başarılı adımlar atsa da örgüt içi, üyeler arasındaki anlaşmazlıklar, düzenli katkıların ödenmemesi ve teşkilatın değişen dünya koşullarına uyum sağlamak için gerekli değişikliklerin Kuruluş Antlaşması'nda yapılamaması gibi sebeplerle, tam anlamıyla etkili bir kuruluş olarak görülmemiştir (İpek, 2012: 113). Örgütün bu dönemdeki yetersiz görüntüsü sonucunda, bölgede özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, Afrika'da silahlı çatışmalar artmış ve büyüyen ekonomik zorluklar kendisini bu coğrafyada büyük oranda hissettirmiştir. Bu problemler ekseninde ortaya çıkan Afrika'daki tabloda, Afrika Birliği Örgütü'nün daha etkin bir yapıya kavuşturulması gerektiği düşüncesi yaygınlaşmaya başlamış ve Afrika Birliği'nin temelleri bu sayede atılmıştır.

Bu noktada, Afrika ülkeleri arasında yeni bir örgütlenme fikri ilk olarak, 9 Eylül 1999 tarihinde Libya'da gerçekleştirilen Afrika Birliği Örgütü Zirve Toplantısı'nda, o dönemde Libya lideri olan Muammer Kaddafi tarafından ortaya atılmıştır (Cilliers, 2001: 105). Bu öneri doğrultusunda yapılan çalışmalarla, Afrika Birliği'nin Kurucu Antlaşması kısa sürede hazırlanmış ve 2001'de yürürlüğe girmiştir. Ancak Afrika Birliği'ne geçişin sorunsuz olması amacıyla, Mayıs 2001 tarihinden sonra Afrika Birliği Örgütü Kurucu Antlaşması yaklaşık bir yıl daha geçerli

kalmış ve daha sonra ise örgüt, 2002 yılında Güney Afrika'da yapılan Afrika Birliği Örgütü Zirvesiyle fiilen sona ermiş ve yerini Afrika Birliği almıştır (İpek, 2012: 113). Bu bağlamda, Afrika Birliği kurulduğu günden itibaren, Afrika kıtası özelinde birçok farklı görev ve misyonlar edinmiştir ve genel olarak kıtanın çeşitli alanlarda kalkınması için çalışmaya devam etmektedir. Bu açıdan, örgütün üstlendiği rolleri ve misyonları üç temel alt başlık halinde incelemek mümkündür.

Hükümetler Arası İş Birliği ve Diplomasi

Afrika Birliği (AfB), kıtanın bölgesel barış ve güvenliğini sağlamak için hükümetler arası iş birliği ve diplomasi alanında önemli bir rol oynamaktadır. Hükümetler arası iş birliği, devletlerin ulusal çıkarlarını korumak ve ortak hedeflere ulaşmak için bir araya gelerek ortak çözümler bulmalarını sağlayan bir süreçtir. Diplomasi ise, devletler arasındaki ilişkilerin yönetilmesi ve uluslararası anlaşmazlıkların çözülmesi için kullanılan araçları içerir. Bu açıdan, bu kavramların Afrika Birliği'nin bölgesel barış ve güvenlik çabalarında temel bir rol oynadığı görülmektedir. Daha derine inmek gerekirse, Afrika Birliği'nin hükümetler arası iş birliği ve diplomasi alanındaki rolü incelendiğinde, Afrika Birliği'nin kıtadaki barış ve güvenliğini sağlamak için çeşitli araçlar kullandığı görülmektedir. Bunlar arasında barışı koruma operasyonları, arabuluculuk faaliyetleri, kriz yönetimi ve barış inşası gibi önemli unsurlar bulunmaktadır.

Bu bağlamda, barışı koruma operasyonları kapsamında, Afrika Birliği, kıtadaki çatışma bölgelerinde barışı koruma operasyonları düzenleyerek bölgesel güvenliğini sağlamaktadır. Bu operasyonlar, çatışma bölgelerindeki istikrarsızlığı azaltmak, insan haklarını korumak, sivillerin güvenliğini

sağlamak ve barış süreçlerini desteklemek gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Afrika Birliği'nin barışı koruma operasyonları, genellikle BM Güvenlik Konseyi'nin yetkisi altında gerçekleştirilmekte ve kıtanın farklı bölgelerinde çeşitli türdeki çatışmalara müdahil olmaktadır. Ayrıca, Örgütün gerçekleştirdiği operasyonlar, askeri birimler, polis kuvvetleri, gibi farklı bileşenlerden oluşabilmektedir. Örgütün barışı koruma operasyonları kapsamında yaptığı eylemlere örnek olarak, Afrika Birliği Misyonu Somali (AMISOM) örnek olarak verilebilir. Bu noktada, 2007 yılında kurulan AMISOM, Somali'deki istikrarsızlığı azaltmayı ve Federal Hükümeti desteklemeyi amaçlamaktadır. Operasyon, Somali'deki El Şebab militanlarının güç kaybına ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Benzer şekilde, Afrika Birliği'nin Sudan ve Güney Sudan'daki çatışmalara müdahale etmek amacıyla gerçekleştirdiği operasyonlar da önemlidir. Afrika Birliği, Sudan ile Güney Sudan arasındaki sınır anlaşmazlıklarını çözmeye yönelik arabuluculuk ve barışı koruma operasyonları düzenlemiştir. Bu operasyonlar, taraflar arasında güven tesis etmeyi, sivillerin korunmasını ve barışçıl çözümlerin teşvik edilmesini amaçlamıştır.

Ek olarak, barışı koruma operasyonları ekseninde, Afrika Birliği, çatışmaları önlemek veya çözmek için arabuluculuk yaparak barış süreçlerine destek sağlamaktadır. Birliğin kıtadaki bu faaliyetleri, bölgesel çatışmaların çözümünde önemli bir rol oynamakta ve kıtanın istikrarını güçlendirmeye yönelik çabalara katkı sağlamaktadır. Afrika Birliği'nin arabuluculuk faaliyetlerinin temel hedeflerinden biri, bölgesel çatışmaları önlemek veya sona erdirmek için barışçıl ve uzlaşmacı çözümler

bulmaktır. Bu çatışmalar genellikle sınırların ötesine yayıldığı için, sadece tek bir ülkenin çabalarıyla çözülemeyebilirler. Bu nedenle, Afrika Birliği, çatışmaların taraflarını bir araya getirerek diyalog yoluyla çözüm bulmaya çalışır. Örnek vermek gerekirse, Etiyopya ile Eritre arasındaki uzun süreli sınır anlaşmazlığına müdahale eden Afrika Birliği, arabuluculuk misyonları düzenlemiş ve tarafları bir araya getirerek barışçıl bir çözüm bulunmasına yardımcı olmuştur. Benzer şekilde, Sudan ile Güney Sudan arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için de Afrika Birliği arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmuş ve taraflar arasında anlaşma sağlanmıştır. Ayrıca, Afrika Birliği'nin arabuluculuk faaliyetlerinin etkinliği, çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Bunlar arasında, Afrika Birliği'nin sahip olduğu geniş kıta çapındaki meşruiyet ve etkili diplomasi ağı önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, bölgesel örgütlerle iş birliği yaparak, bölgesel düzeyde barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunması da önemlidir. Ancak, Afrika Birliği'nin arabuluculuk faaliyetlerinin bazı zorluklarla da karşılaştığı görülmektedir. Bunlar arasında, çatışma taraflarının güven eksikliği, sınırlı kaynaklar ve ulusal egemenlik endişeleri gibi faktörler bulunmaktadır. Bu zorluklara rağmen, Afrika Birliği'nin arabuluculuk çabaları, kıtanın barış ve istikrarı için önemli bir katkı sağlamaktadır.

Diğer taraftan kriz yönetimi de Afrika Birliği'nin üslendiği rollerden biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Afrika Birliği, kıtanın karşı karşıya kaldığı çeşitli krizlerle başa çıkmak ve istikrarı sağlamak için kriz yönetimi faaliyetlerini yürütmektedir. Bu faaliyetler, politik, ekonomik, sosyal ve güvenlik açısından çeşitli zorluklarla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Afrika Birliği'nin kriz yönetimi çabaları genellikle çatışmaların çözümü, barışı koruma, insani

yardım sağlama, demokratikleşme ve insan haklarını koruma gibi alanlara odaklanmaktadır. Bu çabalar, genellikle Afrika Birliği'nin Barış ve Güvenlik Konseyleri tarafından koordine edilmekte ve üye devletlerle iş birliği içinde yürütülmektedir. Örnek olarak, Afrika Birliği, Libya'daki çatışma ve istikrarsızlıkla başa çıkmak için kriz yönetimi çabalarında bulunmuştur. Afrika Birliği, 2011 yılında patlak veren Libya iç savaşında, tarafları uzlaştırmak ve barışçıl bir çözüm bulmak için kriz yönetimi kapsamında arabuluculuk faaliyetleri yürütmüştür. Benzer şekilde, Afrika Birliği'nin Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşanan krizlere müdahalesi de dikkate değerdir. Bu noktada, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki çatışmaların çözümü için Afrika Birliği, barışı koruma güçlerini göndermiş ve barış sürecini desteklemiştir.

Afrika Birliği'nin hükümetler arası iş birliği ve diplomasi kapsamında üslendiği diğer bir rol ise kendisini barış inşası alanında göstermektedir. Bu bağlamda, Afrika Birliği, kıtanın barışını ve istikrarını sağlamak amacıyla bir dizi barış inşası faaliyeti yürütmektedir. Bu faaliyetler, çatışma sonrası dönemde barışın korunması, toplumsal uzlaşma süreçlerinin desteklenmesi, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, adaletin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşviki gibi alanları kapsamaktadır. Benzer şekilde, Afrika Birliği'nin barış inşası faaliyetleri, çatışma sonrası dönemde toplumlar arasında güvenin yeniden inşası ve barış süreçlerinin sürdürülmesi üzerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, örnek vermek gerekirse, Afrika Birliği, Sudan'daki Darfur bölgesinde barış ve istikrarın sağlanması amacıyla çeşitli barışı koruma operasyonları düzenlemiştir. Bu operasyonlar, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde gerçekleştirilmiş ve Birlik, yerel

halkın güvenliğini sağlamak, insan haklarını korumak ve barış sürecini desteklemek için çaba harcamıştır. Bunun yanı sıra, Afrika Birliği'nin barış inşası çabaları, demokratikleşme süreçlerini desteklemeye de odaklanmaktadır. Örneğin, Zimbabve'de 2008 yılında gerçekleşen seçim krizinde, Afrika Birliği seçim sürecini denetleyerek demokratik normların korunmasına katkıda bulunmuştur. Benzer şekilde, Nijerya, Liberya ve Gambiya gibi ülkelerde düzenlenen seçimlerde Afrika Birliği, demokratik süreçlerin adil ve şeffaf bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır. Ek olarak, Afrika Birliği özellikle barış inşası çabaları kapsamında kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve adaletin sağlanması alanlarında da önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Afrika Birliği'nin Sudan'daki Darfur'da kurduğu Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler Ortak Barışı Koruma Gücü (UNAMID), sivil toplum kuruluşlarına destek vererek yerel adalet sistemlerinin güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Benzer şekilde, Afrika Birliği'nin Sierra Leone'de savaş suçlarına karşı özel mahkemelerin kurulmasını desteklemesi de önemli bir adım olarak görülebilir. Bu noktada, Afrika Birliği'nin hükümetler arası iş birliği ve diplomasi alanında önemli bir rol oynadığı ve kıtadaki barış ve güvenliği sağlama çabalarında etkili bir şekilde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Ekonomik Entegrasyon ve Ticaret

Afrika Birliği'nin, Afrika kıtası özelinde benimsediği rol ve misyonların bir diğer kapsamını ekonomik entegrasyon ve ticaret alanında görmek mümkündür. Ekonomik entegrasyon, farklı ekonomiler arasında ticaretin serbestleştirilmesi ve ortak ekonomik politikaların benimsenmesi sürecidir. Bu süreç, ülkeler arasındaki ticaretin artmasını, ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi ve refahı artırmayı hedefler.

Afrika kıtası için ekonomik entegrasyon ve ticaret, kalkınma ve sürdürülebilir büyüme için kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda Afrika Birliği, kıtadaki ekonomik entegrasyonu teşvik etmek ve ticaretin gelişimini desteklemek amacıyla çeşitli misyonlar ve roller üstlenmektedir.

Bölgesel ekonomik topluluklarla iş birliği, Afrika Birliği'nin ekonomik entegrasyon ve ticaret kapsamında kendisini hissettirdiği bir rol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan, Afrika Birliği, kıtadaki bölgesel ekonomik topluluklarla iş birliği yaparak kalkınma, ekonomik entegrasyon ve sürdürülebilir büyüme hedeflerini desteklemektedir. Bu iş birliği, Afrika'nın ekonomik güçlenmesini ve bölgesel refahın artmasını sağlamak amacıyla önemli bir rol oynamaktadır. Afrika Birliği'nin bölgesel ekonomik topluluklarla iş birliği, kıtanın farklı bölgelerindeki ekonomik entegrasyonu teşvik etmek ve ekonomik kalkınmayı desteklemek için önemli bir araçtır. Bu kapsamda, Afrika Birliği'nin en önemli bölgesel ekonomik topluluklardan biri Ekonomik Topluluklar Birliği (ECOWAS) örnek olarak gösterilebilir. ECOWAS, Batı Afrika'daki ekonomik entegrasyonu teşvik etmek, ticareti artırmak, serbest dolaşımı kolaylaştırmak ve bölgesel barışı korumak gibi hedeflerle faaliyet göstermektedir. Afrika Birliği, ECOWAS ve diğer bölgesel ekonomik topluluklarla iş birliği yaparak, bölgesel düzeyde ekonomik entegrasyonun sağlanması ve kalkınmanın teşvik edilmesine katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, Afrika Birliği'nin bölgesel ekonomik topluluklarla iş birliği, ticaretin kolaylaştırılması ve ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi yoluyla bölgesel refahın artırılmasını da hedeflemektedir. Örneğin, Doğu Afrika Topluluğu (EAC), bölgesel düzeyde ticaretin artırılması, altyapının geliştirilmesi ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesi

amacıyla çeşitli projeler yürütmektedir. Afrika Birliği, EAC ve diğer bölgesel ekonomik topluluklarla iş birliği yaparak, ticaret engellerinin kaldırılması, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve sınır ötesi ticaretin kolaylaştırılması gibi konularda ortak çözümler geliştirmekte ve uygulamaktadır.

Ticaret politikası ve anlaşmalar, Afrika Birliği'nin ekonomik entegrasyon ve ticaret kapsamında üslendiği diğer bir misyon olarak görülmektedir. Bu noktada Afrika Birliği, kıtadaki ticaret politika ve anlaşmalarını yönlendirmek ve koordine etmek amacıyla önemli bir rol üstlenmektedir. Bu rol, kıtanın ekonomik entegrasyonunu teşvik etmek, ticaretin artırılmasını sağlamak, rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek gibi çeşitli misyonları içermektedir. Derine inmek gerekirse, Afrika Birliği'nin ticaret politikası, kıtanın genel ekonomik kalkınması ve refahının artırılması için stratejik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Afrika Birliği'nin ana hedeflerinden biri, kıtanın iç ticaretini artırmak ve bölgesel ekonomik entegrasyonu teşvik etmektir. Örneğin, Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması (AfCFTA), Afrika Birliği'nin en önemli ticaret anlaşmalarından biridir. AfCFTA, Afrika'nın genel ticaret potansiyelini artırmayı, sınır ötesi ticaretin kolaylaştırılmasını ve bölgesel değer zincirlerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu anlaşma, kıtanın iç ticaretini güçlendirmeyi ve ticaret engellerini azaltarak ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ek olarak, Afrika Birliği'nin ticaret politikası aynı zamanda uluslararası ticaret ilişkilerini yönlendirme ve kıtanın küresel ticaret sahnesindeki konumunu güçlendirme çabalarını da içermektedir. Bu bağlamda, Afrika Birliği'nin Avrupa Birliği ile olan Cotonou Anlaşması gibi bölgesel ve

uluslararası ticaret anlaşmaları önemli bir rol oynamaktadır. Cotonou Anlaşması, Avrupa Birliği ile Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkeleri arasındaki ticaret, kalkınma ve iş birliği konularını ele almaktadır. Bu anlaşma, Afrika Birliği'nin dış ticaret ilişkilerini yönlendirerek kıtanın küresel ticaret sahnesinde daha etkin bir rol oynamasına katkıda bulunmaktadır. Ancak günümüz konjonktüründe Afrika Birliği'nin ticaret politikası ve anlaşmaları çabaları bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar arasında, üye ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi farklılıklar, altyapı eksikliği, sınırlı kaynaklar ve dış müdahaleler gibi faktörler yer almaktadır. Ayrıca, uluslararası ticaret ortamındaki belirsizlikler ve korumacılık eğilimleri de ticaret politikası çabalarını zorlaştırmaktadır.

Barış ve Güvenlik Operasyonları

Afrika kıtası, çeşitli güvenlik tehditleriyle karşı karşıya kalmaktadır, bu da bölgesel istikrar ve barış için ciddi bir zorluk oluşturmaktadır. Afrika Birliği, bu tehditlere karşı koymak ve barışı sağlamak için çeşitli barış ve güvenlik operasyonları düzenlemektedir. Barış ve güvenlik operasyonları, çatışma bölgelerinde barışı sağlamak, sivillerin korunmasını sağlamak ve insani yardımı koordine etmek için düzenlenen askeri ve sivil faaliyetlerin bütünüdür. Bu operasyonlar, çatışmaların sona erdirilmesi ve barışın sağlanması için önemli bir araçtır ve bölgesel istikrarın sağlanmasına katkıda bulunur.

Afrika Birliği'nin barış ve güvenlik operasyonlarını yönetmek ve koordine etmek için çeşitli stratejileri ve mekanizmaları bulunmaktadır. Bunlar arasında Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi (AUPSC), Afrika Standby Kuvveti (ASF), Afrika Misyonları İçin Mali Mekanizma

(AMF) ve Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi (APSA) gibi önemli yapılar yer almaktadır. Bu mekanizmalar, kıtadaki çatışmalara hızlı ve etkili bir şekilde müdahale etmek için hazır bir kapasite sağlamaktadır. Bu bağlamda, özellikle Afrika Birliği'nin Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi, kıtadaki barış ve güvenliğin korunması ve teşvik edilmesi amacıyla kurulan önemli bir kurum olarak görülmektedir. Bu konsey, çatışma bölgelerinde barışı sağlamak, çatışmaları önlemek, barışı korumak ve sivil halkın güvenliğini sağlamak gibi bir dizi misyonu yerine getirmektedir. Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi, Afrika Birliği'nin barış ve güvenlikle ilgili politikalarını belirlemek, koordine etmek ve uygulamakla görevlidir. Bu kapsamda, Konsey, kıtadaki çatışmaları analiz eder, barışı koruma operasyonlarını yönetir, arabuluculuk faaliyetlerini yürütür ve barış süreçlerini destekler. Ayrıca, Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi, çatışma önleme ve barış süreçlerini destekleme alanında da önemli bir rol oynamaktadır. Konsey, çatışmaların temel nedenlerini analiz eder, erken uyarı sistemleri oluşturur ve krizlerin çözümü için arabuluculuk faaliyetlerinde bulunur. Örneğin, 2008 yılında Kenya'daki seçim sonrası şiddet olaylarını durdurmak için Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi, arabuluculuk faaliyetlerini koordine etmiş ve taraflar arasında uzlaşma sağlamıştır. Ayrıca Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi, kriz bölgelerinde insani yardım sağlama ve sivil halkın güvenliğini sağlama gibi insani misyonları da yürütmektedir. Bu kapsamda Konsey, çatışma bölgelerine insani yardım ulaştırmak için güvenli koridorların oluşturulmasını sağlamak gibi görevler üstlenmektedir. Ancak günümüz konjonktüründe Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi'nin karşılaştığı bazı zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklar arasında, sınırlı kaynaklar, operasyonel kapasitenin yetersizliği, ulusal egemenlik endişeleri ve çatışma taraflarının direnci gibi faktörler

yer almaktadır. Ayrıca, Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi'nin karşılaştığı zorluklara rağmen, özellikle son yıllarda artan terörizm ve aşırıcılık tehditleri, kaçakçılık, etnik çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık gibi faktörler, bölgesel barış ve güvenliği tehdit etmektedir. Bu durum, Konsey'in daha fazla kaynağa ve operasyonel kapasiteye ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Ayrıca, bazı üye devletler arasındaki siyasi farklılıklar ve ulusal egemenlik endişeleri, Konsey'in etkinliğini zayıflatabilmektedir. Bu zorluklara rağmen, Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi'nin kararlılığı ve Afrika Birliği üye devletlerinin desteği ile birlikte çatışma bölgelerinde barış ve güvenliğin korunması için çabalarını sürdürmeye çalıştığı görülmektedir.

Sonuç

Genel olarak değerlendirmek gerekirse, Afrika Birliği'nin Afrika'daki misyonları ve rolü, kuruluşundaki dinamiklerin bir yansımasıdır. Afrika Birliği'nin tarihi, kıtadaki bağımsızlık mücadelelerinden başlayarak, üye devletler arasında dayanışma ve iş birliğinin önemini vurgular. Bu bağlamda, Afrika Birliği'nin tarihi ve kuruluşundaki dinamikler, kıtadaki devletler arasındaki iş birliği ve dayanışmanın önemini vurgulayarak, kıtanın ortak çıkarlarını korumak ve kalkınma hedeflerine ulaşmak için önemli bir platform sağlamıştır. Bu temelde, Afrika Birliği'nin Afrika'daki misyonları ve rolü, kıtadaki barış, güvenlik ve kalkınma süreçlerinin anahtar bir bileşeni haline gelmiştir. Bu doğrultuda, Afrika Birliği'nin misyonları ve görevleri, kıtadaki barış, güvenlik, ekonomik kalkınma, insan hakları ve sosyal refah gibi alanlarda kapsamlı bir rol oynamaktadır. Geleceğe yönelik olarak, Afrika Birliği'nin daha da güçlenmesi ve etkinliğinin artması beklenmektedir. Bu, kıtadaki iç barış ve istikrarın sağlanması,

ekonomik kalkınmanın hızlandırılması ve sosyal refahın artırılması için önemli bir adımdır. Ancak, gelecekteki başarılar için bazı varsayımlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle, Afrika Birliği'nin üye devletleri arasında güçlü bir dayanışma ve iş birliği kültürü oluşturması gerekmektedir. Ayrıca, kıtanın çeşitli bölgelerindeki siyasi, etnik ve dini çatışmaların çözülmesi için daha etkili diplomasi ve arabuluculuk süreçleri geliştirilmelidir. Bununla birlikte, Afrika Birliği'nin liderlik pozisyonunda bulunan ülkelerin ekonomik ve askeri kapasitelerinin güçlendirilmesi, kıtadaki güvenlik tehditlerine karşı daha etkili bir şekilde mücadele etmeyi sağlayabilir. Son olarak, Afrika Birliği'nin demokratik değerlere ve insan haklarına olan bağlılığını sürdürmesi ve bu değerleri korumak için gerekli reformları gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bunların gerçekleşmesi durumunda, Afrika Birliği'nin gelecekte kıtadaki barış, istikrar ve refahın güçlü bir savunucusu olmaya devam edeceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Dalar, Müge, (2013), *"Afrika Birliği Örgütü'nden Afrika Birliği'ne: Afrika'da Bütünleşme Çabaları"*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 46-149.

Badejo, Diedre L., (2008) *"The African Union"*, Chelsea Publishers, New York, s.12

İpek, Cemil D., (2012), *"Afrika Birliği Örgütü ve Kıtada İş birliği Arayışları"*, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Vol,1, No:3, s.111-130.

Cilliers, Jakkie, (2001), *"Towards The African Union"*, African Security Review, Cilt:10, No:2, s.105

Daban, Cihan, (2022), *"A Brief Evaluation of The Peace and Security Council of the African Union"*, Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.31-37.

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org

+90 216 310 30 50 www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Murat Özey Taşkın, 2021 yılında TED Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2023 yılında University of Wrocław'da "Analysis of the Russian-Ukrainian War within the scope of International Relations Theories: Realist and Liberal Approach" başlıklı teziyle Uluslararası İlişkiler-Küresel Çalışmalar alanında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Taşkın, 2023 yılının Ekim ayından itibaren University of Wrocław'da Siyaset Bilimi alanında doktora öğrencisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Taşkın'ın temel araştırma alanları arasında Afrika Çalışmaları, Güvenlik ve Türk Dış Politikası bulunmaktadır. Taşkın, DİPAM'da Afrika Çalışmaları alanında staj çalışmasını sürdürmektedir.